

Неколико података о Радичу Црнојевићу на основу архивске грађе из Државног архива у Котору

Исто као и за Балшиће тако и за Црнојевиће не може се с тачношћу утврдити када су постали зетски феудалци. Извјесно је да су и једни и други били у служби српских владара. Истина, на основу писаних докумената можемо утврдити да се Балшићи помињу нешто раније од Црнојевића: у једном документу из 1304 године помиње се један Балшић као краљичин посланик у Дубровнику; први помен Црнојевића датира из 1351 године и односи се на Михаила и Радослава Црнојевића које је цар Душан делегирао ради утврђивања граница Которске општине.

Радич Црнојевић, вјероватно син једног од поменуте двојице, до 1378 владао је у тиме Ђурђа I Балшића неким сјеверозападним Ђурђевићим областима, које је морао напустити пред најездом Твртка I. Одатле је прешао у Горњу Зету, коју му је пред саму смрт Ђурађ I био предао на управу.

Али истим путем отпадништва којим су пошли Балшићи у односу према свом сизерену, Урошу IV, пошли су и неки зетски феудалци, а нарочито Радич Црнојевић, у односу према Балшићима. Послије Ђурђевог смрти Радич и још неки зетски феудалци нијесу хтјели признати власт Балше II. Радич је чак полагао и неко право на наслједство Ђурђевог земље, пошто је био ожењен једном од Ђурђевић кћери.

Балшићу II је успјело да угуши побуне непокорних феудалаца, па и ону коју је против њега био повео његов синовац Ђурађ, Страцимиров син, коме је прије тога био ускратио свако право учешћа у владању. Међутим, није му пошло за руком да покори Радича Црнојевића који се био прогласио господарем Горње Зете. Ђелић, у »La Zedda e la dinastia dei Balšidi« не без основа претпоставља да је Радич једино помогнут Твртком био у стању да се успјешно супростави Балши II, према томе би требало вјеровати да се Радич, напуштајући без борбе поменуте феудалне области, споразумио са Твртком ради заједничког рушења Балшића, чије је посједе Твртко сматрао матичном земљом Душановог царства, које је намјеравао обновити, па је у Балшићима налазио озбиљну препреку остваривању својих планова. Са истим

изгледима на вјероватноћу можемо још претпоставити, поред Тврткове, и млетачку помоћ Радичу, тим прије што је пријатељство Ђурђа I са Дубровником диктирало самом Ђурђу да прибјегава одлукама које су биле штетне по млетачку трговину. Понекад је однос Балшића према млетачким трговцима знао бити и сувише свиреп: марта 1376 године извршено је у Валони убиство млетачких трговаца Ђиралда Дандола и Панкрација Контарини, чија је имовина од 5000 дуката била заплијењена по наредби Ђурђевог брата Балше. Разумљиво је, дакле, да су овај и овоме слични испади Балшића могли утицати на Венецију да помаже Балшићеве одметнике. Само, срећа је била за Балшиће што је Венеција у својој спољној политици понекад лако заборављала увреде и била је спремна да у разним ситуацијама увијек сретно подеси и свој став, те стога није била ни досљедна у помагању Балшићевих одметника.

Погибија Балше II 1385 године потакла је не само сепаратистичке и ситне освајачке аспирације зетских феудалаца, већ су неки од њих тада рачунали да ће им успјети дочепати се врховне власти у Зети. Најупорнији претендент на ову врховну власт био је Радич. Да би обезбиједио млетачку помоћ, Радич је Млетачкој Републици обећао признати пуну слободу трговине, па чак и врховно господство. Република је прихватала понуде ове врсте и радо је помагала одметнике оне централне власти која је водила политику ометања њених интереса, али је у том помагању била недосљедна, јер би сваку могућност нагађања претпостављала оружаним акцијама; можемо чак казати да је у већини случајева таква млетачка помоћ била више средство да се натјера централна власт на попуштање, неголи намјера рушења и замјењивања саме централне власти. Ову млетачку праксу у пуној мјери потврђују њени односи према Балшићима и њиховим одметницима.

Млетачка Република је повремено била у врло добрим односима са Балшићима, па их је издашно помагала кад би ратовали против Турака. Тако на примјер 8 августа 1385 Република на молбу Балше II да му уступи четири галије ради ратовања против Турака одговара да је вољна удовољити молби.

Али у којој је мјери био несигуран и недослиједан став Венеције према Балшићима, најбоље доказује чињеница да је Република 20-VII-1389 одбила да удовољи Ђурђевој молби да може држати двије наоружане галије за одбрану земље, а мало дана касније, 5 августа, доноси повољно рјешење, у којему, поред осталог, стоји »... *quod ipse dominus posset armari facere duos brigantinos pro custodia flumariorum et pertinentiarum et pro resistendo cuidam servitori suo, qui factus est sibi rebellis.*... « Истина, од Ђурђа се било одметнуло више феудалаца, али нам оно *quidam servitor rebellis*« уједљиво, иако без документације, скрива име Радича Црнојевића.

Рјешење од 5 августа 1389 године, које би нам могло говорити о склоности Венеције према Ђурђу, није, изгледа, за собом повукло и друга њему слична рјешења млетачког Вијећа, пошто се из одлуке од 9-VII-1390 закључује да Ђурађ злоставља и хапси млетачке трговце. Овај Ђурђев однос према млетачким грађанима не може да доказује Ђурђеву незахвалност према Венецији. већ промјену млетачке политике у корист Ђурђевих одметника, а ова промјена је, свакако, проистекла из увјерења Венеције да је Ђурађ немоћан да штити њене интересе у Зети и Албанији, до чега је она највише држала.

Радич Црнојевић који је уживао и подршку босанског краља, непријатеља и Турака и Балшића, изгледао је тада Венецији кориснији савезник. Велики дио Зете налазио се у Радичевим рукама. У овој по Ђурђа заиста тешкој ситуацији јављају се Турци као претенденти на Скадар и Дриваст. И зетском владару није преостало друго него да се нагоди с Турцима, али ови нијесу хтјели нагађања, већ су од Ђурђа тражили да им без икаквих услова преда Скадар и Дриваст, и да би то што прије постигли, уцијенили су га личном слободом и сматрали су га својим заробљеником од часа кад им је дошао на преговоре.

Сада Радич са више слободе наставља заузимање которских посједа и завршава своје побједоносно напредовање заузимањем Љеша. Несумњиво је да је у свим овим подухватима Радич био помаган од Венеције са којом је био склопио чак и уговор према којем се за њен рачун био обавезао заузети тврђаву Љеш. Љеш је морао интересирати Венецију, јер се сматрао не само одбранбеном тврђавом Драча, већ и кључем који је отварао пут драчкој трговини са залеђем, а Венеција је већ била добила Драч из руку драчког господара Карла Топије, који је био немоћан да га одбрани од Турака.

Постигавши овако велике успјехе, Радич се с правом сматрао господарем Зете. И Млетачка Република му је признала ову титулу, јер у одлуци њеног Великог вијећа, којом се Радичу додјељује част млетачког племића, назива га се „Господар Зете“.

Ђурађ није дуго остао у турском ропству; пошто је пристао на захтјев Турака да им преда Скадар и Дриваст, био је ослобођен. Јадно је изгледала тада његова слобода на једном малом простору преостале му земље. Несрећа је по њега била тим већа што се није осјећао сигурним ни у тако суженим границама своје државе. Он је добро знао да се жеље Турака неће зауставити на Скадру и Дривасту, па је имао разлога да се плаши скоре агресије.

Опкољен са сваке стране непријатељима, Ђурађ се заиста налазио у безизлазној ситуацији, па је био присиљен да се приближи једном од њих. Сматрао је да би једино са Венецијом могао нешто постићи. Зато јој понуди Скадар и Дриваст, увјежава-

јући је да ће преузети ове градове из турских руку, али Венеција, што је сасвим разумљиво, није хтјела пристати на поклон који дародавац није био у стању уручити, па је одбила Ђурђеву понуду. Ђурађ међутим није напустио своју замисао, па је преко својих посланика на крају ипак успио да Републици пружи мало наде да ће од Турака ослободити понуђене градове, и тако је Венеција, рачунајући да би у случају успеха могла користити Ђурђа у даљем освајању њој привлачних тачака у Албанском Приморју, одлучила да пристане на његове понуде и савезништво. Штавише, да би Ђурђа јаче привезала уз себе 11 маја 1359 г. додјељује му част млетачког грађанина и племића, издавајући му одговарајућу диплому у којој млетачка индулгенција не иде тако далеко да заборави све увреде што јој је Ђурађ нанио, тако да поред многих стереотипних израза пријатељства и вјерности који се односе на Ђурђа, у њој стоји и ово: »*Inspexit alias ducalis benignitas clarum honorem et perfecte reverentiam caritatis, quam magnificus condam dominus Strazimirius, baro maritimo Sclavonie, ad nostrum honorem comodumque nobilium et mercatorum et fidelium nostrorum in suo dominio commorantium effectualiter demonstravit. . .*«. Позивајући се на свијетлу успомену Ђурђевог оца, Република није само хтјела правдати издавање тако ласкаве дипломе човјеку који је доскоро био сматран њеним непријатељем, већ је настојала и истаћи да од господара Зете, поред осталог, тражи слободу и безбједност своје трговине у његовој земљи.

Да би удовољио Венецији, Ђурађ је пожурио да изврши главни услов који му је обезбјеђивао млетачко савезништво и озбиљно се припремао да ослободи Скадар и Дриваст, што му је пошло за руком почетком октобра 1395 године. Овим успјехом не би била много умањена опасност од Турака за земљу Ђурђа Стратимировића, ако Венеција не би пристала да одмах прими понуђене градове. И заиста, Република није журила да окупира Скадар и Дриваст; требало јој је времена да испита расположење угарског краља коме се била обавезала да се неће уплитати у питања територије која се протеже дуж јадранске обале од Кварнера до Драча. Ђурађ II је био јако нестрпљив: сматрао се сваким даном све више угрожаван како од Турака тако и од евентуалног савеза Сандаља Хранића и Радича Црнојевића против себе. Међутим, Млетачка Република је тек 14 априла 1396 пристала да прихвати толико нуђени поклон. У међувремену је Ђурађ ипак успјешно одолевао разним недаћама.

Радич Црнојевић, намјеран да уништи Ђурђа, сматрао је да ће му од огромног значаја бити заузеће Котора, одакле би црпио знатна материјална средства, и већ 21 новембра 1395 опсиједа овај добро утврђени град. Котор је у ово вријеме био потпуно самосталан; он се, наиме, последије Тврткове смрти, плашећи се да га не подјарми неки од сусједа, прогласи самосталним, надајући се

да ће га као таквог Венеција примити под своје окриље. Али пошто се Венеција више пута оглушила молбама которског Великог вијећа, Котор је био присиљен да кроз тридесет година своје самосталности сам одолијева нападима својих похлепних сусједа. Те тако опсједнут од Радича, Котор се није могао надати ничијој помоћи. Једини излаз био је у нагађању са самим Радичем. Которани су били свјесни да ће Радич од њих тражити велике жртве па се одлуче на лукаву превару.

У судско-нотарским списима Државног архива у Котору налази се докуменат који нам говори о овој опсади и о сналажљивости једног малог града који се, не сопственом жељом, већ силом прилика одлучио да буде суверена држава. У овом документу ректор и Велико вијеће града Котора изјављују млетачком трговцу Петру Инђенерију да су већ изабрали посланике који ће ускоро поћи у Венецију с тим да предају град са територијом његове јурисдикције Млетачкој Републици, те га у вези тога моле да изиђе са својим друговима, осталим млетачким трговцима у Котору, пред Радича и да му саопшти одлуку которског Вијећа. Међутим, из саме околности што је изабран један млетачки грађанин да саопшти одлуку Которана, можемо тврдити да се уствари није само радило о саопштавању поменуте одлуке, пошто би то сигурно био извршио један которски племић, већ да се хтјело увјерити Радича да је предаја Котора Венецији већ свршена ствар и да је Петар Инђенерио намјесник Млетачке Републике у Котору. Можда би ово могло бити сматрано само смјелом претпоставком да даље у документу не стоји: »ser Petrus et socii receperunt certas claves pro clavis (sic!) Civitatis Cathari et castris ut ipse dominus Radiz videret bonam dispositionem dictorum dominorum Catharinorum«. Дакле, с правом би могли питати зашто би Инђенерију били уручени „неки кључеви као тобош кључеви Котора и његове тврђаве“ с тим да са њима изиђе пред Радича, ако није требало да ти кључеви у рукама једног млетачког грађанина само симболишу млетачко господство над Котором.

Очито је да се ишло за тим да се превари и застраши Радича, како би одустао од даљег опсиједања града.

Даље у документу стоји да се которске власти обавезују надокнадити Инђенерију сваку штету коју би му ова мисија проузроковала; овдје се свакако мислило на репресалије које би Венеција могла предузети за лажно заступање; истина, Инђенерио се тјеши, јер вјерује да ће се овај потез которских власти много свиђети Републици.

Свакако Которани постигоше жељени ефекат: у исправи од 14 децембра — којој нема завршетка пошто неколико наредних листова није ушло у кодекс приликом повезивања, што се јасно констатује из старе пагинације према којој недостају folii XXIX—XL — Радич се обавезује да ће одредити једног или два

посланика који ће поћи у Венецију, гдје ће се, пред дуждом и Вијећем, саставити уговор о узајамним обавезама Радича и Которана, и то онако како је концептирао которски нотар. Овај концепт не постоји, али му је садржина сигурно истовјетна са обавезама које Радич у овој истој исправи даје которским властима, наиме, да неће никакву штету починити у Грбљу, док га он држи, као ни на територији Котора. Радич се овом исправом такође обавезује да ће, чим буде дукалом потврђено оно што је утаноачено са претставницима которских власти, односно „млетачке власти“ у Котору, предати Грбаљ Которанима. На крају пристаје да у случају да не изврши дате обавезе плати Републици казну од 5.000 златних дуката.

Разумљиво је да је само од страха венецијанског Радич пристао на овакав уговор са Которанима, тим прије што га у ово вријеме Венеција није више требала, пошто је већ била успоставила пријатељске везе са Ђурђем.

Ми не знамо да ли је дошло до ратифицирања овог уговора у Венецији и да ли је услједила дукала коју је Радич тражио пошто о томе се нијесу сачували трагови. Свакако, уколико је до тога дошло, или уколико је о томе у млетачком Вијећу било расправљано, которски посланици су морали претставити питање ратифицирања поменутог уговора само као гаранцију једног моћног свједока, а не као надлежну процедуру врховне државне власти.

У актима Которског архива нема помена о неком отпору што би га Которани били пружили Радичу негдје на својој територији прије него што је дошло до саме опсаде града, али постоји неколико докумената у којима се вријеме од 14 децембра 1395 па даље означава са: »*tempore pacis facte inter Commune Cathari et Radiz de cernove*« или »*post pacem factam inter Commune Cathari et Radiz de cernove*«, што би могло значити да је Котор покушао да се оружаном одупре Радичиној најезди, и то највјероватније у Грбљу.

Не зна се којег је дана Радич почео упадати у которску територију, али се из једног документа датираног 11 новембра може претпоставити да је то било прије овог датума, пошто у овом документу стоји да ће Которска општина исплатити Ђовенку де Бескацис из Фиренце дуговање Јакоба Пасквали у износу од 562 перпера и 6 гроша уколико га не би исплатио сам Пасквали. Овај дуг потиче из куповине 6 печа сукна што их је Пасквали уступио Которској општини, а ова их је предала Радичу, вјероватно као поклон с намјером да га удобровољи да одустане од заузимања которске територије.

Са Радичем је у походу на Которску општину учествовао и његов брат Добровоје, што се види из документа од 24 априла 1396 год. Из овог документа види се такође да Радич није више претстављао никакву опасност за Котор, јер которске власти, у

намјери да се дјеломично регресирају за штету коју је Радич починио на њиховој територији, одузимају Антонелу Росо, млетачком трговцу Котору, један сребрни појас што му га је Радич био дао у залог за 6 перпера и два гроша. Одузимајући овај појас, которске власти јамче вјеровнику за дугујући износ. Овај нам докуменат јасно говори о томе како су биједна била финансијска средства Радичева пошто га је престала помагати Млетачка Република. Вјероватно да ово није био једини случај да су которске власти одузеле Радичеву имовину ради накнаде штете.

Ђурађ II који је, потиснувши Турке и стекавши наклоност Венеције, био поново ојачао, одлучи да уништи Радича и против њега поведе своју војску. Одлучујућа битка водила се 25 априла 1396 године; Радичева војска је била разбијена, а Радич је у овој бици изгубио живот. О успјеху над Радичем Ђурађ већ 31 маја извјештава Венецију. У овом извјештају, међу осталим, Ђурађ каже да је побједом над Радичем повратио један дио своје земље на којем се Радич био добро учврстио: *». . . et parte territorii nostri, quam in manu forti tenebat, habuimus. . .*«. Мјесто Радичине погибије није нам познато, али претпостављамо да је то могло бити у близини Будве, или пак у самом овом граду, што га је Радич држао више година и сматрао својом пријестолницом.

И тако се Ђурађ ослободио свог опасног одметника и такмаца, обезбиједивши на тај начин себи власт над читавом Зетом.

Ђурађ у поменутом извјештају назива Радича *»maledictus istius patrie destructor*«, међутим Радич је био исто толико *»destructor*« колико и први Балшићи у односу на последњег Немањића: и један и други у доба безобзирности феудалаца са истим моралним правима су се борили за власт, те су и са истим правима атрибуирали себи и титулу господара Зете.

С. МИЈУШКОВИЋ

ЛИТЕРАТУРА

Mavro Orbini — Storia sul Regno degli Slavi, Pesaro 1601; Giuseppe Gelcich — La Zedda e la dinastia dei Balšidi; K. Jiriček — Istorija Srba.

- 1) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/219
  - 2) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/268
  - 3) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/270
  - 4) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/282
  - 5) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/305
  - 6) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/301
  - 7) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/324
  - 8) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/345
  - 9) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/365
  - 10) Државни архив у Котору: Судско-нотарски списи II/265.
- 266 — Eodem Millesimo et Indictione die vigesimo primo mensis no-

vembris. Nos Rector Judices et conscillium Civitatis Cathari vice et nomine totius communitatis cathari dicimus et manifestamus vobis ser Petro Ingenerio de Venetiis consulo mercatorum Venetorum in catharo et vestris sociis Venetis prout est publica vox et fama fecimus et constituimus procuratores duos nobiles Cives nostros ser Johannem quondam Triphonis de buchia et ser Marchum Triphonis pasqualis ambo de catharo qui istis diebus debent ire Venetias ad dandum et exhibendum dominationi ducali Venetiarum nostram Civitatem cathari cum castro ipsius Civitatis ac totum eius districtum cum omnibus Juribus pertinentiis et potestatibus suis. Et ideo vos rogamus tamquam fideles Cives vestre dominationis ducalis quatenus vobis placeat ire ad presentiam domini Dadiz de cernove qui est ad suranam Juxta portam Civitatis nostre cathari Et sibi notificare predicta ad hoc si ispe haberet intentionem offendendi nos vel facere aliquod dapnum districtui nostro vel hominibus ipsius se retrahet et aliquod dapnum non faciat ob reverentiam prefate dominationis ducalis. Et ad hoc ut ipse dominus Radiz hadibeat (sic) fidem verbis vestris Et cognoscat veritatem quod sic est Coram eius presentia dabimus vobis claves dicte Civitatis cathari Et castrum quas placeat recipere in presentia prefati domini Radiz. Quapropter prefatus ser Petrus insimul cum sociis nostris in nostra specialitate moti precibus prefati Regiminis cathari et eius conscilii ivimus ad presentiam prefati domini Radiz. Et notificamus (bilo je napisano notificavimus ali jedva primijetno ispravljeno u notificamus). Et recomendamus (sic) sibi dictam Civitatem cathari Et eius districtum ob reverentiam dominationis ducalis Venetiarum ex eo quia certi eramus quod sic faciendo multum placebit prefate dominationi quibus verbis dictis prefatus ser Petrus et socii in eorum specialitate receperunt certas claves proclavis (sic) Civitatis cathari et castrum ut ipse dominus Radiz videret bonam dispositionem dictorum dominorum catharensium. Nichilominus semper Manifestando nullam comissionem habere a prefata dominatione ducali promittentes prefati domini catharenses si pro predictis aliquod dapnum Eveniret prefatis ser Petro, Consulo, et suis sociis ipsos et quemlibet ipsorum indemnes conservare tam in Civitate cathari quam alibi super se nomine communis cathari et omnia bona dicti communis. Actum cathari presentibus dominis Basilio abrahe jurato iudice et nicolao glavacti auditore.

11) Државни архив у Котору: Судско-нотарски списи II/267 Eodem Millesimo et Indictione XIII decembris. Nobilis et potens vir dominus Radize de cernoye occasione certarum promissionum et obligatio(n)um que fieri debent in Venetiis Coram domino duci (sic!) Venetiarum et suo consillio (sic) inter prefatum dominum Radice et Communitatem cathari pro bono pacis et concordie Eligere unum vel duos suos homines Et illos per publicum Instrumentum scribendum Manu notarii infrascripti facere et constituere suos procuratores legitimos et

suos veros muntios speciales ad se transferendum Venetias. ad firmandum Et per complendum dictas obligationes pacta et promissiones eo Modo quo sunt notate per manum infrascripti notarii. Et lecte ad audientiam prefati domini Radiz, Et hoc infra terminum decem dierum. Item promixit Et se per presens Instrumentum obligavit nullum dampnum facere in zopa de goruli et de ea nichil accipere dum per manus suas tenet dictam zopam Et similiter nullum dampnum facere dicte contrate zope nec in toto districtu et comitatu Civitatis cathari Et ex pacto presenti Instrumento firmavit idem dominus Radize pro se et dictis nominibus cum feurint firmate predictae obligationes Et promissiones per syndicos Eiusdem domini Radize Et syndicos Communis cathari in dicta Civitate Venetiarum per publica instrumenta. Et fide facta de predictis per ducale dominium videlicet per cartam dominationis quod tunc Et ea... sine aliqua contradictione vel exceptione Juris vel facti ipse dominus Radize teneatur restituere in manibus Communis cathari predictam zopam de gerbli cum hominibus ipsius Integram et inlexam cum omnibus juribus et pertinentiis. Et si contrafecerit in predictis vel aliquo predictorum promixit super se et omnia sua bona solvere nomine pene ducali dominationi Venetiarum ducatos quinque Millia boni auri et justis ponderis Et restitutione dicte zope dapnorum expensarum et interressorum fienda Communi cathari que pena soluta vel non omnia predicta in presenti Instrumento contenta firma et rata sint. Volens pro predictis firmiter observandis posse conveniri realiter et personaliter Venetiis Cathari Ragusii Jadre ancone in sclavonia Et generaliter in omni loco villa et foro ubi inventus fuerit et de predictis requisitus. Renuntians ad Maiorem cautelam omnium predictorum omnibus exceptionibus Juris et facti Et legum canonicarum et Civilium. . . . . На маргиналијама стоји: Pro Commune cathari cum domino Radice. Per hanc solepnam stipulationem sponte et ex certa scientia sua propria voluntate promixit et se obligavit pro se et suis heredibus Et fratre suo dobrovoje ibidem presente et consensiente ac vice et nomine domine ((изостављено име) uxoris dicti Radize.

12) Државни архив у Котору: Судско-нотарски списи II/279, 279(2), 280.

13) Државни архив у Котору: Судско-нотарски списи II/252 — Eodem Millesimo et Indictione die undecimo mensis novembris. Nos Rector Judices Et Consillium Civitatis Catheri(sic) in pleno Arengo ad sonum Campanae ut Moris (sic) est unanimiter congregati obligamus et promittimus domino Giovencho olim filipi de bascacis de Florentia nunc personaliter Existingenti in Civitate Cathari in presenti pro se filiis et heredibus suis quod si ei deficiet aliquid de uno debito perperorum quingentorum sesaginta (sic) duorum et grossorum sex de catharo quos tenetur solvere ser Jacobus triphonis pasqualis domino Giovencho vel philipozo autem Johanni fratribus Et filliis

domini Giovenchi pro sex peciis pannis datis nostro Communi, quas habuit Radiz de cernoje in duobus terminis ut apparet per Instrumentum publicum scriptum et publicatum in Millesimo Indictione et die predictis Manu notari infrascripti dare et solvere predicto domino Giovencho vel filiis suis predictis Illud totum quod defficiet. Constituentes nos predicti Rector Judices Et Consillium vice et nomine totius Communitatis cathari principases pagatores si per dictum ser Jacobum non fuerit solutum vel fuerit prefato domino Giovencho in aliquo contrafactum Et non observatum ut in dicto Instrumento obligationis clare continetur super omnia bona dicti communis cathari. Renuntiantes ad Maiorem firmitatem omnium predictorum omnibus legibus Et statutis Reformationum terminis Induciis Et feriis quibuscumque quibus contra predicta uti possemus in nostrum Et dicti communis Auxilium Et favorem Et a predicta obligatione tueri. Actum Cathari presentibus dominis Johanne quondam Triphonis de buchia Jurato Judice Et Nicolao Petri Glavacti Jurato Auditore.

14) Државни архив у Котору: Судско-нотарски списи II/302 — Eodem Millesimo et Indictione die XXIII aprilis. Cum nos Rector Judices et consillium Civitatis cathari desideramus omni modo quo possimus nobis et nostris Civibus satisfieri de dapnis nobis inlatis tam a Radiz de cernoje quam a dobrovoje et gente sua propter quod invenimus apud ser Antonelum rosso factorem domini petri gnoro de Venetiis unam Centuram ponderis librarum (није означено) et onciarum (није назначено) argenti inauati ancanarata quam accipimus per manus nostras reservato sibi Jure perperorum VI et grossorum duorum de catharo in quibus tenebatur sibi predictus Radiz. promittentes ipsum ser Antonelum pro dicta centura sic accepta indemnem conservare super omnia bona communis nostri. Renuntiantes ad Maiorem cautelam omnium predictorum omnibus legibus et Statutis Reformationum terminis consuetudinibus Induciis et feriis quibuscumque quibus contra predicta uti possemus in nostrum et dicti communis auxilium et favorem. Actum cathari presentibus dominis: nicolao de boliza Jurato giudice Et Gruboiza de pima auditore.

15) Љубић: Monumenta Slavorum Meridionalium IV/377.